

Stane Semič-Đaki in Lojze Vršnik

Pregled enot narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji in njihovega poveljniškega kadra 1941—1945

Letošnja številka Letopisa prinaša začetek pregleda enot narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji in njihovega poveljniškega kadra 1941 do 1945. Na ta način naj bi bili rešeni pozabe mnogi dragoceni podatki o enotah in ljudeh, ki so jih vodili. Uredniški odbor se zahvaljuje vsem, ki so s svojimi podatki in pripombami pomagali napraviti ta pregled in prosi vse bralce, da mu pošljejo morebitne dopolnitve ali popravke.

I. OD ZAČETKOV DO POMLADI 1942

Do 22. junija 1941. leta je priprave na vstajo vodila Vojaška komisija pri Centralnem komiteju KPS, ki jo je vodil dr. Aleš Bebler, od maja 1941 pa Franc Leskošek-Luka, člani pa so bili Tone Dolinšek, Slavko Šlander, Anton Šušteršič in Dušan Bravničar. Na dan napada Nemčije na Sovjetsko zvezo pa je bilo ustanovljeno Glavno poveljstvo partizanskih čet. Komandant je bil Franc Leskošek-Luka, njegov namestnik do srede januarja 1942 dr. Aleš Bebler-Primož, nato pa Jaka Avšič. Politkomisar je bil Boris Kidrič, a ga je že poleti 1941 zamenjal Miha Marinko, ki je bil na tem položaju do aretacije v decembru 1941. Sredi januarja 1942 je postal politkomisar Ivan Maček-Matija. Člani so bili dr. Aleš Bebler, Stane Žagar, Oskar Kovačič, Dušan Podgornik in dr. Marijan Brecelj.¹

Gorenjska

Vojnorevolucionarni komite za Gorenjsko je bil ustanovljen julija 1941 in so ga sestavljali Stane Žagar, Lojze Kebe in Tomo Brejc. Povezoval je okrožne vojnorevolucionarne komiteje, ki so bili ustanovljeni maja 1941, in jim pomagal izvajati navodila CK KPS za organizacijo ljudske vstaje. Na Gorenjskem so bili trije okrožni vojnorevolucionarni komiteji, in sicer za kamniško, kranjsko in jeseniško okrožje.²

Vojnorevolucionarni komite za kamniško okrožje so sestavljali dr. Marijan Dermastia, Anton Šturm in Stane Žirovnik. Na svoji seji 25. julija 1941 je pod vodstvom Toma Brejca določil dan vstaje in načrt vojnih in sabotažnih akcij ter štab bodočega bataljona.³ V istem času so se posamezne partizanske skupine združevale v čete.

Rašiška četa je nastala okrog 28. julija 1941 iz Šmarnogorske (domačini iz Pirnič in Tacna pod vodstvom Mihe Novaka), Gameljske (domačini iz

¹ Franc Leskošek, ustni vir; dr. A. Bebler, Prvo partiz. leto v Ljubljani, rkp.

² Tomo Brejc, izjava pri Okrajnem odboru Zveze borcev NOV Kranj (citirava: OOZB Kranj).

³ Tomo Brejc, ustni vir.

Gameljn in Šmartna pod vodstvom Staneta Kosca) in Črnuške skupine (domačini iz Črnuč in Ježice pod vodstvom Ceneta Štuparja). Do septembra je bil komandir Stane Kosec (ustreljen 16. X. 1941 v Begunjah), nato Mile Špacapan, namestnik pa Miha Novak (ustreljen 16. X. 1941 v Begunjah). Politkomisar je bil do septembra Mile Špacapan, nato Jakob Molek (bivši politkomisar Kamniške čete), namestnik pa Maks Pečar (ustreljen 1941. leta).⁴

Mengeško-moravska četa je nastala 28. julija 1941. Njen komandir je bil do 15. avgusta 1941 Tone Blejc, do konca septembra 1941 pa Janez Bizjak. Politkomisar je bil Karel Mlakar.⁵

Radomeljska četa je nastala 28. julija 1941. Komandir je bil do srede avgusta 1941 Jakob Pelih, do 28. oktobra 1941 pa Tone Blejc (bivši komandir Mengeško-moravske čete — padel 28. X. 1941 na Golčaju). Politkomisar je bil do srede septembra 1941 Franc Bukovec, nato pa Janez Udvinc.⁶

Kamniška četa je nastala 28. julija na Kratni pri Kamniku. Nekaj dni je bil komandir Julij Ocepek, do srede avgusta 1941 Mirko Jerman, nato pa Rudi Bolka. Politkomisar je bil Jakob Molek.⁷

Te čete so se 15. avgusta 1941 v Rašici združile v Kamniški bataljon. Njegov komandant je bil dr. Marijan Dermastia-Urban Velikonja. Politkomisar je bil dva dni Anton Šturm, do 20. septembra Roman Potočnik, končno pa Janez Udvinc (bivši politkomisar Radomeljske čete). Intendant je bila Mihaela Dermastia-Mara. Bataljon je prenehal obstajati še isto leto, ko so Nemci četo za četo napadli.

Kamniško četo so 24. avgusta 1941 napadli pri Tunjicah. Ostanek čete se je priključil Rašiški in Mengeško-moravski četi.

Radomeljsko četo so napadli 28. oktobra 1941 na Golčaju.

Mengeško-moravsko četo so napadli 30. septembra 1941 pri Selu blizu Kamnika, le nekaj borcev se je prebilo v Poljansko dolino, od koder so nato odšli na Samotorico.

Rašiško četo so napadli 16. oktobra 1941, nekaj borcev se je prebilo čez Savo in odšlo na Žlebe nad Medvodami, nato pa na Samotorico pri Horjulu.⁸

Vojnorevolucionarni komite za kranjsko okrožje so sestavljali Franc Vodopivec, Franc Mrak, Franc Nartnik, Rudi Papež in Jože Janežič.⁹

Vojnorevolucionarni komite za jeseniško okrožje so sestavljali Jože Gregorčič, Polde Stražišar, Ivan Bertoncelej, Alojz Hrovat in Jože Ažman.¹⁰

Oba komiteja sta že zgodaj organizirala prve partizanske skupine in čete v tem delu Gorenjske:

⁴ Cvetko Novak, ustni vir.

⁵ Tomo Brejc in Cvetko Novak, ustni vir.

⁶ Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni borbi jugoslovanskih narodov (citirava: Zbornik), del VI, knjiga 1, str. 60 in 435.

⁷ Tomo Brejc, Mirko Jerman, Roman Potočnik in Stane Žirovnik, ustni vir.

⁸ Dr. Marijan Dermastia, Roman Potočnik, Mirko Jerman, ustni vir.

⁹ Tomo Brejc, izjava pri OOZB Kranj.

¹⁰ Ivan Bertoncelej, izjava pri OOZB Kranj; Tomo Brejc pripominja, da je kot instruktor CK KPS za Gorenjsko imel tri seje z Vojnorevolucionarnim komitejem za jeseniško okrožje, na katerih so bili Jože Gregorčič, Polde Stražišar in Klančičar, drugih se ne spominja. Pač pa se spominja, da so bili nekateri zgoraj omenjeni tovariši navzoči na sestanku 15. julija 1941 na Partizanskem vrhu in sodi, da je možno, da so bili člani vojnorevolucionarnih komitejev. (Izjava v AMNO.)

Tržiška četa je bila ustanovljena 26. julija 1941 nad Veternim pri Trziču. Komandir je bil Stanoje Radenkovič, politkomisar Jože Janežič, od 4. avgusta 1941 pa Anton Štefe.¹¹

Kranjska četa je bila ustanovljena 1. avgusta 1941 nad Ceglenco pri Naklem. Komandir je bil Franc Mrak, politkomisar pa Stane Toplak.¹²

Obe četi sta se sešli na Veliki poljani in odšli pod severno steno Storžiča, kjer je bil 4. avgusta 1941 ustanovljen in zaprisežen Kranjsko-tržiški ali Storžiški bataljon. Komandant je bil Jože Pesjak, politkomisar pa Jože Janežič. Po ustanovitvi je z 42 borci krenil preko Dobrče proti Begunjam, da skupaj z Gorenjskim ali Cankarjevim bataljonom osvobodi zapornike. 6. avgusta 1941 popoldne je bil napaden in razbit. Prejšnji dan zjutraj pa je bila razbita 21 članska skupina, ki jo je bataljon pustil v lovski koči pod Storžičem (8 mrtvih). Ostanek bataljona oz. Kranjsko-tržiška četa, ki jo je zbral sekretar Okrožnega komiteja KPS Kranj Franc Vodopivec, se je pod vodstvom komandirja Jožeta Pesjaka in novega politkomisarja Antona Štefeta sredi oktobra 1941 pri Predosljah pri Kranju sešla s skupino bivše Rašiške in Mengeško-moravske čete, ki jo je vodil Janko Bizjak, in se premaknila v Ljubljansko pokrajino (Dobrave na Babnem vrhu). Komandir nove »Samotorske čete« je bil Janez Bizjak (bivši komandir Mengeško-moravske čete), po njegovi smrti Matija Blejc, politkomisar pa Anton Štefe (bivši komandir Tržiške čete). 5. decembra je sodelovala pri napadu na preserski most, drugi dan pa je bila razdeljena v dva dela. Prvi del pod vodstvom Mileta Špacapana je pri Črnem vrhu skušal priti v Slovensko Primorje, a ni uspel in se je nato vključil v kožlješko taborišče, drugi del pod vodstvom Matije Blejca pa na Gorenjsko, kjer se je 14. decembra 1941 na Lavterskem vrhu vključil v Cankarjev bataljon.¹³

Jeseniška ali Cankarjeva četa je bila ustanovljena 28. julija 1941 na Obranci na Mežaklji iz skupine na Njiviške (pod vodstvom Poldeta Stražišarja), Mirške (pod vodstvom Staneta Bokala), Obranske (pod vodstvom Jožeta Finžgarja) in Pokljuške skupine. Komandir čete je bil Polde Stražišar, politkomisar pa Franc Potočnik.¹⁴

Jelovška četa ali Četa »Ilije Gregoriča« je nastala 29. julija 1941 na Gradišču iz skupine na Oblakovi planini pod poveljstvom Jake Bernarda, iz skupine nad Brezovico pri Kropi pod vodstvom Alojza Pečnika, iz skupine na Vodici pod vodstvom Ivana Bertonclja, iz skupine v Grofiji pri Črnicu pod vodstvom Antona Dacarja in iz skupine iz Begunj pod vodstvom Lojzeta Hrovata. Komandir čete je bil Jaka Bernard, politkomisar pa Jože Žakelj-Krajc.¹⁵ Obe četi sta se 5. avgusta 1941 na Jelovici vključili v Gorenjski ali Cankarjev bataljon. Komandant je bil Jože Gregorčič, politkomisar Ivan Bertoncelj, od 14. januarja 1942 pa Lojze Kebe. Bataljon se je po boju na Kotliču (zdaj Partizanski vrh) 8. avgusta 1941 razdelil

¹¹ Peter Uzar, Karel Kravcar, Vlado Peraic, izjava pri OOOB Kranj.

¹² Franc Šiška, Stane Toplak, Andrej Brovč, izjava pri OOOB Kranj.

¹³ Franc Šiška, Peter Uzar, Karel Kravcar, Stane Toplak in Andrej Brovč, izjava pri OOOB Kranj.

¹⁴ Ivan Vovk, Janez Žvan, Franc Konobelj in Stane Kersnik, izjava pri OOOB Kranj.

¹⁵ Ivan Bertoncelj, Anton Dežman, Franc Biček, izjava pri OOOB Kranj.

in sta četi odšli na svoji dotedanji operacijski področji. Sešli sta se spet oktobra 1941.¹⁶

Sredi oktobra 1941 se mu je kot poseben vod pridružil še del Samotorske čete. Vanj se je sredi decembra 1941 vključila tudi Druga kranjska ali Nartnikova četa, ki je nastala julija 1941 pri Kranju in se v prvi polovici decembra združila z delom Samotorske čete. Komandir je bil Anton Nartnik, politkomisar pa Jože Bitenc.¹⁷

V Cankarjev bataljon so se sredi decembra 1941 vključili tudi borci čete Narodne zaščite v Poljanski dolini, ki je nastala poleti 1941 pod vodstvom komandirja Rudija Robnika in politkomisarja Maksa Krmelja.

Po dražgoških bojih se je na Črnem Kalu pri Blegašu 20. januarja 1942 bataljon razdelil na tri skupine ali čete. Komandir prve ali Selške skupine (čete) je bil Matija Udvarc, politkomisar pa Ivan Bertoncelej. Iz nje je odšla petčlanska skupina pod vodstvom Franca Šiške v Kokrško četo pod Krvavec, petčlanska skupina pod vodstvom Janeza Perka pa na tržiško področje.

Po 1. februarju sta se oba voda Selške skupine (čete) razdelila in sta prvi vod vodila neposredno komandir in politkomisar, drugega pa Franc Biček in Anton Nartnik. Prvi vod je bil skupaj s štabom Cankarjevega bataljona, ki se mu je pridružil sredi februarja 1942, in Stanetom Žagarjem 27. marca 1942 razbit nad Crngrobom, ostanek se je priključil drugemu vodu na Jelovici, ki se je sredi aprila 1942 v Dražgoški gori razvil v Selško četo. Komandir je bil Franc Biček, za njim pa Polde Ravnihar, politkomisar je bil Anton Nartnik.¹⁸

Drugo ali Poljansko skupino (četo) je vodstvo kmalu razdelilo na štiri skupine. Prvo skupino pri Oselici je vodil Vinko Oblak, a se je že po desetih dneh razdelila v tri- in štiričlanske skupine, ki so se marca 1942 vključile v Poljansko četo.

Druga skupina je pod vodstvom Pavla Peternelja odšla proti Dolomitom in je bila jedro marca 1942 ustanovljene Poljanske čete.¹⁹ Komandir čete je bil Pavle Peternelj, pozneje Janez Pohleven, politkomisar pa Vinko Oblak. Tretja skupina je pod vodstvom Rudija Robnika bila pri Vilharju, a je bila že 22. januarja 1942 napadena in razbita. Ostanek se je nato vključil v Škofjeloško četo.²⁰ Četrta ali Loška skupina pod vodstvom Pečnika je postala jedro Škofjeloške čete, ki se je ustanovila marca 1942. Komandir je bil Janko Bernik, politkomisar pa Nace Sever, ki pa sta padla že 12. marca 1942 na Jamniku. Novi komandant je postal Stane Starc, od srede junija 1942 pa Franc Biček. Novi politkomisar je postal Justin Dolinar, za njim pa Adolf Sluga.²¹

¹⁶ Ivan Bertoncelej, Anton Dežman, Franc Konobelj, Stane Kersnik, Milan Žakelj, Franc Biček, Tine Zaletel, Franc Šiška, Cvetko Novak, Janez Zvan, izjava pri OOBZ Kranj.

¹⁷ Jože Laharnar, Jože Bitenc, Maks Krmelj, izjava pri OOBZ Kranj.

¹⁸ Maks Krmelj, Milan Žakelj, Jože Galičič, Valentin Hren, Rafael Buh, izjava pri OOBZ Kranj.

¹⁹ Franc Biček, Stane Kersnik, Ivan Bertoncelej, Anton Dežman, izjava pri OOBZ Kranj.

²⁰ Maks Krmelj, Milan Žakelj, Jože Galičič, Valentin Hren, Rafael Buh, izjava pri OOBZ Kranj.

²¹ Franc Kavčič, Pavle Kavčič, Franc Biček in Justin Dolinar, izjava pri OOBZ Kranj.

Tretja ali Jeseniška skupina (četa) pod vodstvom komandirja Franca Benedičiča in politkomisarja Franca Potočnika je odšla na jese niško področje in se v drugi polovici januarja 1942 razdelila v tri skupine. Jeseniška skupina pod vodstvom Franca Benedičiča je bila pod Stolom in je narasla v Jeseniško ali Cankarjevo četo. Blejska skupina pod vodstvom Andreja Žvana je bila na Pokljuki in Mežaklji, kjer se je združila s skupino borcev, ki so bili pod vodstvom Staneta Bokala poslani 1. decembra 1941 iz Cankarjevega bataljona na to področje in so v drugi polovici decembra 1941 vzdignili upor. Obe skupini sta se združili v Pokljuško ali Prešernovo četo. Komandir je bil Andrej Žvan, politkomisar pa Stane Bokal, za njim pa Jože Žakelj-Krajc.

Tretja skupina — borci, ki niso bili doma iz jese niškega kota — je odšla v Selško skupino.²²

Kamniška četa je nastala marca 1942 iz dvanajstčlanske skupine, ki jo je štab Cankarjevega bataljona v prvi polovici januarja pod vodstvom Matije Blejca poslal na kamniško področje (do 20. januarja je bila pri Selški skupini (četi) pod Ljubnikom) in približno enako močne skupine bivšega Kamniškega bataljona. Komandir čete je bil Matija Blejč, njegov namestnik Vid Per, politkomisar pa Jakob Molek.²³

Kokrška četa je nastala 10. decembra 1941 na Štefanji gori iz borcev šenčurskega področja. 5. januarja 1942 se ji je priključila še šestčlanska skupina pod vodstvom Milana Rožanca, ki je bila v boju na Valterskem vrhu 27. decembra 1941 odrezana od Cankarjevega bataljona. Komandir čete je bil Stane Bečan, politkomisar Pavle Svetel, za njim pa Milan Rožanc. Razdelila se je na tri skupine (Poliška — Janko Martinjak, Trbojska — Janez Zlate in Šmarnogorska — Milan Rožanc), ki so se v začetku marca 1942 zopet združile v Voglanski gmajni. Pri Udenborštu se ji je priključila skupina iz Selške čete pod vodstvom Janeza Perka. Komandir čete je tedaj postal Lojze Hrovat, politkomisar pa Anton Štefe. Po nemškem napadu 16. aprila 1942 se je razdelila. En del je šel v jamo pri Okroglem in tam 22. aprila 1942 doživel nemški napad, drugi del pod vodstvom novega komandirja Franca Šiške pa pod Storžič.²⁴

Bohinjska partizanska skupina pod vodstvom Jožeta Ažmana in Tomaža Godca je nastala konec junija 1941 nad vasjo Nomenj, a je potem, ko je v drugi polovici julija 1941 padel Jože Ažman, prenehala delovati.²⁵

Triglavska četa je bila ustanovljena v ljudski vstaji na Dovjem in v Mojstrani 17. decembra 1941. Komandir je bil dr. Miha Potočnik, politkomisar pa Anton Hlebanja. Že 25. decembra 1941 je nehala delovati.²⁶

Štajerska

Vojni komite za Štajersko je bil ustanovljen 22. junija 1941 v Mariboru in so ga sestavljali Miloš Zidanšek, Boris Čizmek in Vilko Šlander.²⁷

²² Ivan Vovk, Janez Žvan, Vinko Repe, Franc Konobelj, izjava pri OOBZ Kranj.

²³ Franc Podstudenšek, Ivan Bertoncelj, izjava pri OOBZ Kranj.

²⁴ Franc Štefe, Pavel Svetel, Franc Šiška, Ivan Bertoncelj, Tine Zaletel, izjava pri OOBZ Kranj.

²⁵ Ivan Bertoncelj, Klemen Rabič, izjava pri OOBZ Kranj.

²⁶ Franc Konobelj, Ivan Vovk, Klemen Rabič, izjava pri OOBZ Kranj.

Zbiranje gradiva za Gorenjsko je organiziral Okrajni orbor Zveze borcev NOV Kranj pod vodstvom Ivana Bertonclja. Anketiral je čez trideset bivših borcev, za kar se mu najlepše zahvaljujeva.

²⁷ Boris Čizmek, Martin Greif, ustni vir.

Celjska četa je nastala konec julija 1941 na Reservni pri Šentjurju pri Celju. Do 11. avgusta 1941 je bil komandir Franc Vrunč-Buzdo (ustreljen 24. ali 25. VIII. 1941 v Mariboru), za njim pa Peter Stante, ki je bil tudi njen politkomisar, končno pa Vilko Šlander, ki je padel z ostankom čete v Zavškovem mlinu pri Št. Rupertu 27. avgusta 1941.²⁸

Savinjska četa je nastala 26. julija 1941 med Grižami in Petrovčami pod Bukovico ob Savinji. Do začetka oktobra 1941 je bil komandir Jože Letonja-Kmet, nato pa brat Vlado Letonja. Do začetka oktobra 1941 je bil politkomisar Franc Pečnik, nato pa Albin Vipotnik.²⁹

Revirska četa je nastala 1. avgusta 1941 na Čemšeniški planini iz Trboveljčanov, ki so se od junija 1941 zbirali na Čemšeniški planini, in Zagorjanov, ki so se zbirali v hribih nad Zagorjem. Skupini sta se združili 31. julija 1941. Komandir čete je bil Lojze Hohkraut, politkomisar pa Ciril Groznik.³⁰

Šaleška partizanska skupina je nastala 6. julija 1941 pod vodstvom Toneta Ulriha in Franca Povha in se je avgusta 1941 vključila v Pohorsko četo.³¹

Pohorska četa je nastala julija 1941 v Smolniku nad Rušami pod vodstvom Vilka Šlandra, a je bila kmalu razbita pri Urbancu na Pohorju. Že v prvi polovici avgusta 1941 se je ponovno zbrala pod poveljstvom Avgusta Svenška. Za njim je za nekaj časa postal komandir Martin Greif, končno pa Miha Pintar-Toledo, tedaj je postal politkomisar Verner Breznik-List.³²

Savinjska, Revirska in Pohorska četa so se prve dni oktobra 1941 na Grmadi pri Šoštanju združile v Prvi štajerski bataljon. Njegov komandant je postal Franc Rozman-Stane, namestnik komandanta Jože Letonja, politkomisar pa dr. Bogo Mravljak (padel februarja 1942 na Kozjanskem). Bataljon se je po neuspelem »brežiškem pohodu« sredi novembra 1941 razdelil na skupine, ki so odšle posamezno prezimovat. 1. skupina pod vodstvom Rudija Knežá-Silasa je prezimovala pri Sv. Katarini nad Trbovljami (uničena 5. januarja 1942), 2. pod vodstvom Vlada Letonje pri Sv. Andražu pri Polzeli v Savinjski dolini, 3. pod vodstvom Slavka Pintarja-Robina nad Izlakami, 4. pod vodstvom Miha Pintarja v Smolniku nad Rušami, 5. pri Preboldu, 6. pod vodstvom Lojzeta Vreska pod Mrzlico in 7. v Šaleški dolini.³³

Skupine so se zbrale zopet v prvi polovici aprila 1942 v Prvi štajerski »Šlandrov« bataljon.

Brežiška četa je nastala oktobra 1941 pod poveljstvom komandirja Rudolfa Janhube in politkomisarja Dušana Kvedra-Tomaža, a je bila uničena že 29. novembra 1941 v Gorjanah pri Podsredi.³⁴

Notranjska

Molniška četa je nastala 23. julija 1941 iz skupine, ki se je zbrala na Molniku 15. julija 1941 pod vodstvom Jerneja Gašpersiča in Slavka Židanka. Prvi komandir je bil Ljubo Šercer (ustreljen 22. XII. 1941 pri Strahomerju), politkomisar pa Slavko Židanek. 15. avgusta 1941 se je razdelila.

²⁸ Zbornik VI/1, str. 63.

²⁹ Ludvik Zupanc, ustni vir.

³⁰ Zbornik VI/1, str. 46—47.

³¹ Tone Ulrih, ustni vir.

³² Glej opombo 27!

³³ Ludvik Zupanc, ustni vir.

³⁴ Zbornik VI/1, str. 167.

En del je ostal na Molniku in nosil še naprej staro ime, imenovali pa so ga tudi »Kurja farma«. Komandir je bil Feliks Ronko, politkomisar pa Franc Kocjančič-Stari. V začetku decembra 1941 se je priključil Pugledski četi.

Drugi del pod Šercerjevim in Židankovim vodstvom pa je odšel na Mokerc.

Mokrška četa je nastala 15. avgusta 1941 iz skupine Molniške čete. Komandir je bil Ljubo Šercer, politkomisar pa Slavko Židanek. Na Mokrecu je ostala do 15. septembra, že prej pa so se odcepile posamezne skupine (12. septembra Majcnova mokronoška skupina, 13. septembra Dolganova primorska skupina).

Po italijanski ofenzivi na Mokerc (14.—16. septembra 1941) se je umaknila v Zalo pod Osredkom in bila jedro proti koncu septembra 1941 ustanovljene Krimskega bataljona. Komandant je bil Jernej Gašperšič, politkomisar pa Dušan Pirjevec-Ahac. Sestavljale so ga: Borovniška četa, ki je nastala iz skupine pri Borovnici, ki se je zbrala konec julija 1941 pri Borovnici. Komandir je postal Mirko Bračić, politkomisar pa Tone Žagar; Loška četa, katere komandir je bil sprva Ljubo Šercer, politkomisar pa Cveto Močnik-Florjan, od začetka do konca oktobra je bil komandir Slavko Kovač-Smeli, politkomisar Miran Fuks, ki ga je 18. oktobra 1941 zamenjal Ante Novak. Robska četa, katere komandir je bil Milan Zgonc, politkomisar pa Ante Novak; Preserska četa, katere komandir je bil Janko Smole, politkomisar pa Iztok Žagar; Šolska četa v Zali, ki je bila sestavljena iz mladeničev, ki še niso služili vojake, in ji je poveljeval komandir Johan. Na Mokrecu je bilo Sprejemno taborišče »Jazbina«, ki je sprejemalo novince, predvsem tiste iz Ljubljane. V sestav bataljona je spadala tudi Ribniška četa, ki je nastala v začetku avgusta 1941 na Travni gori nad Ribnico pod vodstvom komandirja Filipa Tekavca in politkomisarja Janeza Kmeta. Toda ostala je na svojem področju in konec oktobra 1941 prenehala obstajati.

17. oktobra 1941 se je Krimski bataljon, ki so ga borci tedaj imenovali »Tretji partizanski bataljon«, razdelil v dva polbataljona. Prvi polbataljon (Robska in Loška četa), ki je napadel Lož, sta vodila komandant Ljubo Šercer in politkomisar Ante Novak. Drugi polbataljon (Šolska, Preserska in Borovniška četa), ki je napadel Bezuljak, sta vodila komandant Mirko Bračić in politkomisar Tone Žagar.

Prvi polbataljon se je zaradi sovražne ofenzive razbil in so se borci vrnili v Ljubljano. Borci drugega polbataljona so se po boju na Osredku, kjer so imeli 8 mrtvih, umaknili na Ljubljanski vrh in predstavljali tako imenovano Vrhniško skupino.

V začetku novembra 1941 se je osnovalo Kožlješko taborišče pod vodstvom Toneta Žagarja, ki je konec meseca postal politkomisar, komandir pa Stane Semič-Daki. 5. januarja 1942 se mu je priključila Vrhniška skupina. Ustanovili so Bataljon »Ljube Šercerja«, katerega komandant je postal Miloš Zidanšek (padel 7. II. 1942 pri V. Blokah), njegov namestnik Mirko Bračić, politkomisar Janez Hribar, namestnik Dušan Pirjevec, intendant pa Tone Žagar. Imel je štiri čete: komandir prve je bil Slavko Kovač, za njim pa Sulo Dolenc, druge Stane Kamnikar, tretje Bojan Polak in četrte Tone Bavec, politkomisar pa Ante Novak.

8. februarja se je bataljon razdelil v dva polbataljona. Prvi polbataljon (1. in 2. četa) pod poveljstvom komandanta Slavka Kovača in politkomisarja Cveta Močnika je odšel v Spodnje Poljane (nad Vrhniko v Loški dolini) in dalje na Travno goro. Drugi polbataljon (3. in 4. četa) pod vodstvom

komandanta Mirka Bračiča in politkomisarja Anteja Novaka je do 18. marca 1942 ostal na Mokercu (v Auerspergovih gozdarskih hišah), kjer se mu je 18. marca 1942 priključil Pokrajinski štab za Ljubljansko pokrajino (komandant Ivan Jerin, politkomisar dr. Aleš Bebler), 20. marca pa se je združil s prvim polbataljonom na Travnici gori. 22. marca so izvedli reorganizacijo bataljona, ki je imel poleg teh čet še Letečo patroljo, ki je nastala 20. marca 1942 pod vodstvom Stanka Semiča, 24. aprila so jo preimenovali v Proletarsko udarno patroljo, 29. aprila pa v Proletarsko udarno četo.

Imel je tudi Minerski vod, ki je nastal 29. marca 1942 pod vodstvom Toneta Vidmarja, in Primorsko skupino, ki je pod vodstvom Mileta Špacapana konec marca 1942 odšla v Slovensko Primorje.³⁵

V bataljon se je vključila tudi Rakeška četa, ki se je osnovala 19. marca 1942 pri Rakeku pod vodstvom komandirja Dušana Zoreta, ki ga je konec marca zamenjal Slavko Kovač, in politkomisarja Toneta Kovača, ki ga je konec marca zamenjal Tone Bavec. Po vključitvi v bataljon je postala njegova 3. četa.

Bataljon je imel namreč v tem času samo dve četi, ker je 1. četa 22. marca skupaj s pokrajinskim štabom odšla v okolico Kočevja, kjer se je 16. aprila razvila v Južnodolenjski bataljon. Komandant je bil Bojan Polak, politkomisar pa Ante Novak. Imel je štiri čete, tri na področju med Gote-niškim Snežnikom in črto Kočevje—Mozelj—Kolpa, eno pa na Kočevskem Rogu.³⁶

V Šerčerjevem bataljonu (komandant Mirko Bračič, politkomisar Janez Hribar) so do 23. aprila 1942 ostale tri čete. 9. aprila 1942 pa se je na njegovem področju ustanovila Severna mejna četa pod vodstvom komandirja Jožeta Merlaka in politkomisarja Jožeta Gradišnika. Njena osnovna naloga je bila novačenje partizanov v okolici Vrhnike; vzdrževala je zvezo s Horjulsko četo, ki je nastala aprila 1942 iz skupine pri Stari Vrhniki, ki se je začela zbirati februarja 1942. Njen komandir je bil Rado Pehaček. Pozneje se je vključila v Šerčerjev bataljon.³⁷

Dolenjska

Belokranjska četa je nastala konec julija 1941 iz črnomeljske skupine pod vodstvom Lojzeta Fabjana, metliške skupine pod vodstvom Ivana Kopiniča in semiške skupine pod vodstvom Jožeta Mihelčiča. Komandir je bil Lojze Fabjan, politkomisar pa Jože Mihelčič (ustreljen 12. XII. 1941 na Pribišju). Četa je bila v noči od 2. na 3. november 1941 v Zgornjih Lazah napadena in v glavnem uničena. Ostanek pod vodstvom Staneta Cuznarja se je pomikal po Beli krajini in je bil uničen, le trije borci so se pozneje vključili v Dolenjski bataljon.³⁸

Stiška četa je nastala 17. avgusta 1941 v Zaborštu. Komandir je bil Miro Perc-Maks, od druge polovice januarja 1942 Alojz Kolman-Marok, politkomisar Srečko Žgajnar, od konca februarja ali začetka marca 1942 pa Jože Menih-Rajko. 15. decembra 1941 se je vključila v II. štajerski bataljon.

³⁵ Stane Semič, Dušan Pirjevec, ustni vir.

³⁶ Zbornik VI/2, str. 131.

³⁷ Zbornik VI/2, str. 116—117.

³⁸ Janko Jarc, Bela krajina v uporu, Kronika 1953, str. 3—5, 90—97, 163—171; Letopis Muzeja narodne osvoboditve LRS, 1957, str. 83—106.

Novomeška četa je nastala 26. oktobra 1941 na Brezovi rebri pri Ajdovcu na Dolenjskem. Komandir je bil Niko Šilih, politkomisar pa Jože Slak (padel 26. II. 1943 v Dol. Toplicah). Po napadu na Bučko je del borcev — predvsem člani Narodne zaščite — odšel domov, drugi del pa se je priključil Mokronoški četi.³⁹

Mokronoška četa je nastala 12. septembra 1941, ko je nekaj borcev iz Mokrške čete pod vodstvom Milana Majcna odšlo v mirensko dolino in tam ustanovilo novo četo. Pridružil se ji je tudi del borcev Kamniškega bataljona. Njen komandir je bil Milan Majcen, po njegovi smrti 28. oktobra 1941 pa Janko Stariha, politkomisar je bil Jože Nose-Špan, za njim pa Avgust Vresk.⁴⁰

Grosupeljska četa je nastala 29. oktobra 1941 na Plešivici nad Žalno pod vodstvom komandirja Dolfeta Jakhela in politkomisarja Radka Poliča, ki ga je sredi novembra 1941 zamenjal Ivan Kovač.⁴¹

Pugledska skupina je nastala v začetku decembra 1941 pod vodstvom Staneta Rozmana in Dušana Kvedra. Priključila se ji je bivša Molniška četa. Komandir je postal Grandlovec, politkomisar pa Miha Berčič-Maks.⁴²

Mokronoška in Stiška četa ter Pugledska skupina so se 15. dec. 1941 na Kremenku združile v II. štajerski bataljon; v začetku januarja 1942 se mu je pridružila še Grosupeljska četa, ki se je 10. januarja 1942 s Pugledsko zlila v novo četo (komandir Janko Sekirnik, politkomisar Stane Bizjak). Komandant je bil Franc Rozman, njegov namestnik Peter Stante, politkomisar Dušan Kveder, sanitetni referent Vlado Kravs, intendant pa Jože Nose.

V začetku marca 1942 je bil ustanovljen samostojni mitraljeski vod, katerega vodnik je bil Polde Mazovec, politdelegat pa Rafael Omahen. Ko sta na Pugledu 23. marca 1942 oba padla, je bil ukinjen. Nekaj časa, od 23. marca 1942, je obstajal tudi samostojni radiotelefonski vod, ki ga je vodil Franc Komelj-Franta.⁴³

Pokrajinski štab za Štajersko (Franc Rozman in Dušan Kveder) je 29. marca 1942 preimenoval štab bataljona v štab I. štajerske brigade, ki je še isti dan razdelil bataljon v dva nova. II. bataljon (bivša 1., 4. in 5. četa in mitraljeski vod ter konjeniški vod) sta vodila komandant Alojz Kolman in politkomisar Jože Nose, III. (2., 3. in 6. četa ter 2. mitraljeski vod) pa komandant Franc Mazovec, politkomisar Jože Babič. Še pred tem je ukazal, naj se na Štajerskem zbere I. bataljon pod vodstvom začasnega komandanta Martina Greifa oziroma Rudija Kneza in začasnega politkomisarja Borisa Čižmeka.⁴⁴

Višnjegorska četa je nastala avgusta 1941 v Višnji gori kot četa Narodne zaščite pod vodstvom komandirja Staneta Vozla, ki so mu sledili Drago Fabjan, Derfar in Tone Turnher. Skoraj vsi borci so 18. maja 1942 odšli v partizane.⁴⁵

V. ali Dolenjski bataljon je nastal 3. februarja 1942 na Jelenici, kamor sta Okrožni komite KPS in Okrožni odbor OF Novo mesto pošiljala novice. Vodila sta ga namestnik komandanta Filip Tekavec in politkomisar Du-

³⁹ Zbornik VI/1, str. 319.

⁴⁰ Zbornik VI/1, str. 135, Stane Semič, ustni vir.

⁴¹ Radko Polič, ustni vir.

⁴² Ludvik Smrekar, ustni vir.

⁴³ Zbornik VI/1, str. 171.

⁴⁴ Zbornik VI/2, str. 62—63, 79—80.

⁴⁵ Tone Turnher, ustni vir.

šan Pirjevec. Imel je dve četi. Komandir prve je bil Pepe Prijatelj, komandir druge Dušan Švara, politkomisar pa Egon Pakiž. Okrog 15. februarja 1942 se je prva četa s štabom bataljona premaknila v Gornjo Toplo Reber, čez mesec dni pa na Rdeči Kamen, kjer je nastala še ena četa pod vodstvom komandirja Franca Pirkoviča. Druga četa pa se je bila pomaknila na Ostri vrh.

Na Rdečem Kamnu so postavili nov štab bataljona. Komandant je postal Žan More, politkomisar Dušan Pirjevec, intendat pa Filip Tekavec. Po žužemberški akciji (26. marec 1942) se je bataljon v dobavški gmajni razdelil. Četa pod vodstvom komandirja Pepeta Prijatelja in namestnika politkomisarja Nika Šiliha je odšla na področje Sv. Križa, četa pod vodstvom komandirja Dušana Švare in politkomisarja Naceta Majcna je odšla na področje Šmarjeta—Škocjan—Trebno, četa pod vodstvom komandirja Franca Pirkoviča je šla na Gorjance. Pri prehodu čez Krko se je razbila. Skupina borcev, domačinov izpod Kočevskega Roga, je odšla na Kočevski Rog in se združila z ljubljansko skupino, ki jo je vodil Martin Kos. Nastala je nova četa pod vodstvom komandirja Martina Kosa in politkomisarja Cirila Keržiča. Pirkovičeva skupina pa se je na Gorjancih združila s skupino Ivana Strojina, ki je 23. marca 1942 odšla na Gorjance. Komandir čete je bil Franc Pirkovič, politkomisar pa Vid Kušlan.⁴⁶

Slovensko Primorje

Pivška četa je nastala iz šestčlanske Primorske skupine, ki je pod vodstvom Ervina Dolgana septembra 1941 odšla z Mokerca v Slovensko Primorje.⁴⁷

Špacapanova četa je prišla v Slovensko Primorje konec marca 1942 iz bataljona »Ljuba Šercerja«, komandir je bil Mile Špacapan, politkomisar pa Jaka Platiša.⁴⁸

Kraška mladinska sabotažna skupina je nastala že poleti 1941 v Tomačevici pod vodstvom Antona Šibelje-Stjenke.

Srbija

Slovenska četa »Ivana Cankarja« je nastala 5. oktobra 1941 v Užicah iz slovenskih izseljencev pod vodstvom komandirja Albina Pibernika in politkomisarja Pavla Žavcerja. Po sovražni ofenzivi se je vključila v 5. šumadijski bataljon I. proletarske brigade. Od 58 borcev jih je ostalo le 8, ki so julija 1942 odšli v Slovenijo.⁴⁹

⁴⁶ Ivo Majnik, Filip Tekavec, Niko Šilih, Dušan Pirjevec, ustni vir.

⁴⁷ Ervin Dolgan, izjava v arhivu Muzeja NO v Ljubljani.

⁴⁸ Zbornik VI/2, str. 155.

⁴⁹ Zbornik VI/1, str. 126.